

Boekbespreking

Zwaenepoel A. (2019) – Wilde rozen in het Zwin en de kustduinen. Hoe de seksuele frivoliteit van wilde rozen tot wanhoop drijft. Brugge, WVI (i.o.v. Provincie West-Vlaanderen). Hardcover, 369 p., 394 foto's. Prijs: € 35.

F. VERLOOVE (Plantentuin Meise) [filip.verloove@plantentuinmeise.be]

Rozen spreken al lang tot de verbeelding en wat weinigen nog weten is dat ons land een vooraanstaande rol speelde bij het ontstaan van de moderne rozensystematiek. De Belgische botanicus François Crépin publiceerde in de tweede helft van de negentiende eeuw een reeks bouwstenen voor een monografie van het genus (« Primitiæ monographiæ Rosarum: matériaux pour servir à l'histoire des roses », 1869-1882). Hoewel hij, tot zijn eigen frustratie, zijn werk nooit kon voltooien, wordt het nog steeds als een mijlpaal in de studie van het genus beschouwd.

In de laatste jaren is de belangstelling voor wilde rozen opnieuw aangezwengeld, niet in het minst in West-Europa. Zowel in de Britse Eilanden als in Frankrijk en Nederland verschenen de voorbije jaren publicaties die een goed overzicht bieden van de huidige kennis van het genus *Rosa* (bv. Graham & Primavesi 1993, Bakker *et al.* 2011, Mercier 2014, Maskew 2015).

In ons land komt vooral in de kustduinen een grote diversiteit aan wilde rozen voor. Precies daarom werd, in opdracht van de provincie West-Vlaanderen, onlangs door Arnout Zwaenepoel een volledige inventarisatie van het gebied gerealiseerd. Het resultaat van dit onderzoek werd in 2019 door het Zwin Natuur Park gepubliceerd.

Het boek – hardcover en mooi vormgegeven – biedt een zéér uitgebreid overzicht van alle aspecten van de rozenstudie. In de inleidende hoofdstukken worden achtereenvolgens besproken: de geschiedenis van het voorkomen van wilde rozen in de duinen, de evolutie van de classificatie van wilde rozen sinds Dodoens, het gebruik van wilde rozen (zeer gevarieerd, gaande van rozenwater, over medicinale en culinaire toepassingen tot aanplanting als sierstruik) en een interessant overzicht van de huidige taxonomische opvattingen (o.a. *splitters* versus *lumpers*, soorten versus hybriden). Vervolgens wordt zeer omstandig, met behulp van tal van instructieve foto's, aandacht besteed aan de determinatie van wilde rozen:

belangrijke kenmerken, tijdstip en wijze van verzamelen, enz. De verklarende woordenlijst alleen al bestrijkt negen pagina's, gevolgd door de eigenlijke determinatiesleutel (ook zeven pagina's lang). Deze laatste laat niet enkel toe alle aangetroffen soorten op naam te brengen, ook de talrijke hybriden kunnen uitgesleuteld worden. Het grootste deel van het boek geeft een rijkelijk geïllustreerd overzicht van alle waargenomen taxa, eerst de wilde soorten, vervolgens enkele verwilderde exoten en tot slot de talrijke kruisingen. In een tiental handige overzichtstabellen worden de kenmerken van deze kruisingen vergeleken met die van de oudersoorten. Een zevental kaarten van hotspots voor wilde rozen geven aan de hand van luchtfoto's de verspreiding van de diverse taxa mooi weer, gebaseerd op GPS-data. Vervolgens wordt ingegaan op de biotopen en vegetatietypes waarin de diverse soorten aangetroffen worden (met tal van vegetatieopnames) en wordt aandacht besteed aan het belang van wilde rozen voor het natuurbehoud. Tenslotte volgen overzichten van de fauna (zeer uitgebreid, vooral insecten) en van de schimmels die op wilde rozen worden aangetroffen.

Het belang van dit nieuwe boek voor de kennis van de wilde rozen in België kan niet genoeg onderstreept worden. Nooit eerder werd een vergelijkbaar onderzoek uitgevoerd bij ons en een groot deel van de informatie is uitermate origineel: meerdere taxa waren voordien in ons land volkomen onbekend! Bovendien is de titel wat misleidend: de inventarisatie-inspanning was wel degelijk gelijkmatig verdeeld over de volledige kust en niet toegespitst op het Zwin.

Het veldwerk en de uiteindelijke realisatie van het boek gebeurden in een recordtempo en dat is er hier en daar aan te merken. In de determinatiesleutel (p. 75) kan je niet tot dichotomie 28 komen omdat de dichotomie 20a verkeerdelijk leidt naar 27 in plaats van 28. Bij de bespreking van de hybride *R. corymbifera* × *R. tomentella* (p. 184) wordt verwezen naar tabel 3

in plaats van 9. Als een gevolg hiervan zijn ook alle volgende verwijzingen (p. 192, 198, enz.) foutief. Om de ingewikkelde taxonomie beter te begrijpen zijn de tabellen 2 en 3 van belang. Aangezien echter geen legende werd toegevoegd bij deze tabellen, is het gissen welke tabel welke informatie omvat (tabel 2 is wellicht de tabel op p. 55, tabel 3 deze op p. 57-58). Omdat de legende ontbreekt is het bij tabel 2 onduidelijk waarop de afkortingen 'D' en 'L' betrekking hebben (het gaat om de twee fenotypes zoals uitgelegd op p. 53). In deze tabellen zijn luidens de tekst de in de Belgische kustduinen voorkomende taxa blauw gemerkt, maar dit is in de praktijk niet het geval.

De status van soort dan wel hybride van tal van taxa is een punt van eeuwige discussie en alhoewel de auteur op dit punt duidelijke standpunten inneemt – gebaseerd op de ongepubliceerde consensusnota van Bakker *et al.* (2015), recent gepubliceerd als Bakker *et al.* (2019) – wordt soms inconsequent naar taxa verwezen, bv. *R. gremlii* (p. 125) vs. *R. × gremlii* (p. 189), *R. avrayensis* vs. *R. × avrayensis* (beide op p. 212), *R. suberectifformis* (p. 213) vs. *R. × suberectifformis* (p. 216), *R. × andrzejowskii* vs. *R. andrzejowskii* (beide op p. 219; op p. 221 ook verkeerdelijk als 'ansrzejowskii'), enz.

Doorheen het boek komen tal van kleine onvolmaakt-heden voor die ongetwijfeld het gevolg zijn van een onrealistische timing van de afwerking van het manuscript: spelfouten ('voorbestaan', 'terugeslagen', enz.); nu eens is sprake van 18 (p. 82), dan weer van 19 (p. 56) hybriden (het zijn er inderdaad 19); enz. In het historisch overzicht van de rozenclassificatie sinds Dodoens staan ook een aantal foutjes. Zo wordt gezegd dat de afbeeldingen die Dodoens (1517-1585) gebruikte gemaakt werden door Pieter van der Borcht (1604-1631, elders in de tekst abusievelijk als 'van den Borcht'), wat uiteraard niet kan: laatstgenoemde leefde in werkelijkheid van 1530 tot 1608.

De nomenclatuur en taxonomie worden telkens getoetst aan de Belgische Flora. Alleen werd als referentie Lambinon *et al.* (1998) gebruikt, terwijl in de recentste editie van de Flora (Lambinon & Verloove 2012) tal van nieuwigheden reeds werden ingelast. Zo is *R. corymbifera* wel degelijk opgenomen in de Belgische Flora.

Zoals gezegd volgt de taxonomie deze van de zogenaamde consensusnota van Bakker *et al.* (2015). Deze werd opgesteld na overleg tussen Britse en Nederlandse rhodologen en omvat zowel 'artificiële' soorten als krui-

singen. Er wordt daarbij grotendeels voorbijgegaan aan moleculair genetisch onderzoek en de benadering is daardoor strikt genomen weinig wetenschappelijk. De behandeling van *Rosa* in de recente Franse *Flora Gallica* (Mercier 2014) die wél rekening houdt met genetisch onderzoek, verschilt daarom aanzienlijk. Zwaenepoel motiveert uitgebreid zijn keuze en maakte – rekening houdend met het beoogde publiek voor deze publicatie – een wellicht terechte, pragmatische keuze.

Ondanks de puntjes van kritiek blijft dit een unieke en zeer waardevolle publicatie. Nooit eerder waren Belgische floristen in de mogelijkheid om de diversiteit aan wilde rozen op een betrouwbare manier te benoemen. Alle wilde soorten (12 in aantal), 3 courant verwilderde exoten en liefst 19 kruisingen kunnen uitgesleuteld worden. Bovendien worden al deze taxa uitgebreid beschreven, vergeleken en op een ongeëvenaarde manier afgebeeld. De meeste foto's zijn van de bekende natuurfotograaf Misjel Decler. Het boek is een nieuwe mijlpaal in het onderzoek naar wilde rozen in België en daardoor onontbeerlijk voor iedereen die geïnteresseerd is in dit genus.

Literatuur

- Bakker P., Maes B. & Kruijer H. (2011) – De wilde rozen (*Rosa* L.) van Nederland. *Gorteria* 35: 1-173.
- Bakker P., Maes B., Maskew R. & Stace R. (2015) – Dog-roses (*Rosa* sect. *Caninae*). Towards a consensus taxonomy. [Niet gepubliceerd document.]
- Bakker P., Maes B., Maskew R. & Stace C. (2019) – Dog-roses (*Rosa* sect. *Caninae*): towards a consensus taxonomy. *British & Irish Botany* 1(1): 7-19.
- Graham G.G. & Primavesi A.L. (1993) – *Roses of Great Britain and Ireland*. London, Botanical Society of the British Isles.
- Lambinon J., De Langhe J.E., Delvosalle L. & Duvigneaud J. (1998) – *Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden*. Derde druk. Meise, Nationale Plantentuin van België.
- Lambinon J. & Verloove F. (2012) – *Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines*. Sixième édition. Meise, Jardin botanique national de Belgique.
- Maskew R. (2015) – *Rosa*. In: Stace C.A., Preston C.D. & Pearman D.A., *Hybrid Flora of the British Isles*: 69-92. Bristol, BSBI Publications.
- Mercier D. (2014) – *Rosa*. In: Tison J.-M. & de Foucault B., *Flora Gallica*: 996-1003. Méze, Biotope Editions.